■JĀUZDROŠINĀS PAMĒĢINĀT. Tradicionālo amatu prasmes vēlas iemācīties dažādu paaudžu cilvēki.
Foto: MARTA MARTINSONE-KAŠA

Ceļš uz Amatu māju un tālāk

Daudzviet Latvijā pēdējos gados populāras kļūst vietas, kurās var apgūt ko jaunu. Tās sauc gan par Amatu mājām, gan Amatniecības centriem un vēl citādāk. To mērķis viens - dot iespēju cilvēkiem iegūt jaunas prasmes, pilnveidoties.

SARMĪTE FELDMANE

Nav atbalsta

Cēsis ir vienīgā vieta bijušajā Cēsu rajonā, kur jau 1996.gadā tika likvidēta Tautas mākslas studija, tā arī nav izveidota Amatu māja, par kuras nepieciešamību ik pa laikam tiek runāts. Ideju nav trūcis. Pēc Atmodas, kad senās prasmes raisīja lielu interesi, bija iecere Cēsu Pils pagalmā izveidot amatnieku darbnīcas, vēlāk ko līdzīgu Pils dārzā. Gadu gaitā izskanējušas dažādas iniciatīvas gan no bijušās Tautas mākslas studijas vadītājas Dagnijas Kupčes, gan citiem. Pirms diviem gadiem tika izveidota arī Cēsu Amatnieku biedrība, par kuru interese bija dažādu nozaru meistariem. "Mums bija telpas, kurās amatnieki varētu strādāt, mācīt savus amatus, kur varētu nākt tūristi. Pašvaldībai lūdzām finansiālu atbalstu telpu uzturēšanā. Neviens jau neteica, ka ideja slikta. Bet amatniekiem esot sevi jāpierāda, tad varot domāt par pašvaldības atbalstu," atceras Cēsu Amatnieku biedrības vadītāja Modrīte Pavāre un piebilst, ka meistarus, kuri sevi ir pierādījuši, ka tādi ir, aizvainoja priekšlikums vēl kādam kaut ko pierādīt.

Ar to arī beidzās biedrības iniciatīva. "Amatnieki ir bagāti ar idejām, ne naudu. Cēsīs viss ir un amatnieki katrs turpina strādāt. Iespēja iemācīt kādam savu amatu ir retajam, daudzi strādā dzīvoklī," saka Modrīte Pavāre.

Saglabāt tautas mākslu

Audēju kopas "Vēverīšas" vadītāja, Tautas lietišķās mākslas studijas bijusī vadītāja Dagnija Kupča pārliecināta, ka amatu mājas var veidoties tur, kur ir gudra pašvaldības vadība. Daudzi viņai jautājuši, kāpēc Cēsīs nav Amatu mājas, vai kur varētu, piemēram, aust. "Parasti atbildu, tāpēc ka nevienam nevajag. "Vēverīšas" darina tautastērpus, uzņem tūristus. Esam rīkojušas meistarklases. Nākuši cēsnieki, interesējušies, ka grib aust. Ar to ikdienā nenodarbojamies," stāsta cēsniece.

Dagnija ar ideju par amatu māju vairākkārt vērsusies domē, bet piedāvājums noraidīts, jo audēju kopa nodarbojoties ar biznesu. "Bet katrs amatnieks taču pelna iztiku," nosmej tekstilmāksliniece un atceras, ka pirms pāris gadiem viņai jautāts, vai būtu ar mieru strādāt Koprades mājā "Skolas6" un arī mācīt citiem. "Kāpēc ne? Tā iespēja. Vairāk sarunu nav bijis," saka cēsniece, viņa savulaik ļoti pārdzīvojusi, ka Cēsīm amatnieki nav vajadzīgi un muzejā tirgo masu produkciju. "Ja nevajag, nav vērts tērēt spēku un pierādīt. Citur attieksme un sapratne ir citāda," saka Dagnija Kupče. Jau daudzus gadus viņa vada audēju kopu Vecpiebalgā. "Mums nav amatu mājas, bet vienmēr bijis pašvaldības atbalsts. Vecpiebalgas audējas nes Latvijas un Piebalgas audēju vārdu pasaulē," ar lepnumu saka tekstilmāksliniece.

"Man prieks par Vaives Amatu māju. Vaivēnietes uzaicināja mani dot padomu, kā šūt blūzes. Viņām šķita, ka tas nebūs tik sarežģīti, man, ka nebūs tik grūti. Iepriekšējā nodarbībā tikām galā ar vienu vīli. Ir jānoaužot desmit jostu, tad katrs pats sapratīs, cik laba izdevusies pirmā," stāsta Dagnija.

No aprīļa Vaives pagasta Kaķukrogā darbojas Vaives Amatu māja. Pagasta pārvaldes vadītāja Valda Zaļaiskalna stāsta, ka 2015.gadā kopā tika saaicinātas vaivēnietes, lai atklāj savas prasmes citiem. "Tā radās vajadzība nākt kopā, kaut ko uzzināt," saka pārvaldes vadītāja. Pērn pašvaldība izremontēja trīs telpas, kurās tagad darbojas Amatu māja. Pašvaldība uztur telpas, algo nodarbību vadītājus, bet organizatoriski par Amatu māju atbildīga Tautas nama vadītāja. Piesaistot projektu naudu, iegādāta šujmašīna, cepeškrāsns, ledusskapis, trauku mazgājamā mašīna. "Jau domājam par telpu paplašināšanu, tāda iespēja ir," stāsta Valda un uzsver, ka Amatu mājas darbībā būtiska ir sadarbība ar nevalstiskām organizācijām, kuras iesaistās projektos. Sieviešu biedrība "Vaive" ieguva finansējumu, lai sievas Amatu mājā varētu darināt tautas tērpus.

Cēsu novada domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs nepiekrīt, ka Cēsīs nav iespēju apgūt amatus. "Nevalstiskās organizācijas piedāvā iespējas, arī privātie meistari rīko meistardarbnīcas. Piedāvājumi ir, katram pašam jāmeklē," saka novada vadītājs un uzsver, ka nebūtu prātīgi dublēt vienu un to pašu Kaķukrogā un kaut kur pilsētā, seši kilometri šodien nav attālums.

Nozīmīga arī kopā būšana

Līgatnes Amatu māja pazīstama tālu aiz novada robežām. Novada domes priekšsēdētājs Ainārs Šteins uzsver, ka pašvaldība uzskata, ka Amatu māja - tā ir sociālā integrācija.

2005.gadā vecās skolas telpās tika izveidots Jauniešu dienas centrs. Pēc stundām uz dažādām nodarbībām pavadīt laiku nāca skolēni. Tagad blakus telpās darbojas Amatu māja un Jauniešu centrs. "Jau sākumā bija iecere, ka te kopā jānāk visām paaudzēm, lai jaunā paaudze redz, ko vecāki, vecvecāki prot, un mācās. Kaut uzcept kūku, tamborēt, aust. Kopā sanākšanās bērni un seniori cits citu labāk iepazīst un saprotas. Te notiek domu un prasmju apmaiņa. Un tā ir alternatīva televizoram un internetam," uzsver Ainārs Šteins.

Līdz ar vadītājas Dainas Klints atnākšanu sāka attīstīties Amatu māja. Te sāka strādāt studijas "Līgatne" meistares, tika rīkotas nodarbības aušanā, adīšanā, kūku cepšanā un citas, arī valodu mācīšanās, zīmēšana. "Svarīgi, ka iesaistās gan bērni, gan seniori," gandarīts novada vadītājs.

Tagad Amatu mājas nodarbības notiek arī Augšlīgatnē, jo ir piemērotas telpas. "Prieks, ka Amatu mājas telpās veidojas jaunas iniciatīvas. Gan Augšlīgatnē, gan pilsētā te tiekas Māmiņu klubs. Tas, ko paši izdomā un dara, ir vērtīgāks nekā tas, ko piedāvā pašvaldība. Populāri ir kursi par augļu dārziem, zāļu tējām," pārliecināts A. Šteins.

Amatu mājā kursi un nodarbības ir kupli apmeklēti. Pēc tiem ir dalībnieces, kuras turpina aizvien pilnveidot prasmes un sāk nodarboties nopietni. Pašas aužot, ada, filcē un darbus tirgo gan tūristiem, gan brauc uz tirdziņiem.

"Līgatnes Amatu māja ir pieprasīts un ienesīgs tūrisma objekts. Uz Amatu māju labprāt brauc ģimenes, klašu kolektīvi. Te rīko meistardarbnīcas - audējas rāda savas prasmes, te var redzēt Līgatnei raksturīgo papīra liešanu. Tiem, kuri tūristus apkalpo, tā ir iespēja nopelnīt. Un Amatu mājā tapušie darbi kā suvenīri no Līgatnes aizceļo pasaulē," stāsta novada vadītājs.

Pašvaldība nodrošina Amatu mājas uzturēšanu, algo audzinātāju, kura strādā ar bērniem pēcpusdienās, kamēr vecāki atgriežas no darba, kā arī Amatu mājas vadītāju un Tautas lietišķās mākslas studijas vadītāju. Daļai nodarbību ir pašvaldības līdzfinansējums, citas finansē dalībnieki paši, tiek arī atbalsts no dažādiem projektiem.

Par vaļasprieku tomēr jāpiemaksā

Drabešu Amatu mājai gada beigās būs seši gadi. Bieži vien to sauc arī par Amatas Amatu māju, tā uzsverot novada mērogu. Šajā laikā Amatu māja Drabešu muižā aizvien paplašinās.

"Rožu ģimene ierosināja, ka gribētu veidot Amatu māju, jo tādas jau darbojās citviet Latvijā. Inese un Andris ir entuziasti un darbīgi, radoši cilvēki, piedāvājām telpas un ļāvāmies viņu idejai," stāsta Amatas novada domes priekšsēdētāja Elita Eglīte un pauž atzinību Amatu mājas veidotājiem. "Pašvaldības nopelns - ierādījām telpas. Sākumā šķita, ka muižā Amatu mājai pietiks ar četrām. Veicām remontu, drīz bija par šauru, iedevām telpas vēl arī skolas ēkā, bet nu jau arī ar to nepietiek," saka Elita Eglīte.

Pašvaldība nealgo Amatu mājas vadītāju un pasniedzējus, tikai nodrošina telpas, siltumu, ūdeni, samaksā par elektrību. Ja Amatu māja rīko pasākumus plašākai sabiedrībai, tad piešķir finansējumu. "Protams, kursu apmeklētāji gribētu, lai pašvaldība maksā vadītājiem, bet tam neesam gatavi. Tas tomēr ir vaļasprieks. Par bērniem ir cits jautājums. Pieprasījums katrā ziņā ir lielāks, nekā gaidījām, jo interesenti brauc no apkārtnes gan aust, gan uz nodarbībām, kursiem," pastāsta novada vadītāja un dalās pārdomās: "Cilvēku interese ir ļoti liela par visu latvisko, tradīcijām, dzīvesveidu. Daudziem ir romantisks skatījums, ka darīs, kā kādreiz viņu vecvecāki – audzēs rudzus, ceps maizi, gatavos apģērbu un darīs vēl daudz ko citu. Cilvēkiem ir brīvs laiks, un viņi vēlas to piepildīt. Vairāk esam prasījuši, lai meistari piedāvā savus darbus, ko pašvaldība nopirktu dāvanām novada cilvēkiem dažādos notikumos. Taču cena pārāk augsta, lai pašvaldība varētu atļauties, diemžēl arī iedzīvotāji nesapratīs, kāpēc iegādājamies tik dārgas dāvanas, kas turklāt ne vienmēr ir praktiskas ikdienā."

Vecpiebalgas novada Dzērbenes pagasta sievas visos laikos ir audušas. "Kad atjaunoja ēku un sāka veidot sabiedrisko centru, pašvaldība piedāvāja telpas arī audējām. Tad arī tapa Amatu māja, kuras rīcībā ir piecas telpas un virtuve," stāsta Dzērbenes Tautas nama vadītāja Daina Šmite. Amatu māja ir Tautas nama struktūrvienība. Pašvaldība nodrošina telpu uzturēšanu un algo rokdarbu pulciņa vadītāju. Dzērbeniešiem ir patiesi paveicies, ka šo darbu uzņēmusies mākslinieceĒrika Mālderes. Amatu mājā var mācīties aust, adīt, tamborēt, apgleznot zīdu, pērļot, izšūt, gleznot, gatavot keramiku, atklāt kulinārijas noslēpumus.

Pulciņa vadītāja regulāri piesaista finansējumu dažādos projektos, gan lai paplašinātu materiālo bāzi, gan bagātinātu iespējas iemācīties ko jaunu, papildinātu zināšanas. "Viens ir apmeklēt vairākas nodarbības, kaut ko iemācīties, pavisam kas cits, kad rodas patiesa interese, kad gribi turpināt un aizvien labākā kvalitātē. Tad svarīgi, ka blakus ir meistars, kurš neliedz padomu," saka Daina Šmite un atklāj, ka pamazām vien pati kļuvusi par aizrautīgu rokdarbnieci. Aust gan pagaidām neuzdrošinoties. ❑

Senie amati piesaista

"Veidot Amatu mājas ir jauna tendence, kas pārņemta no citām valstīm. Te var apgūt ne tikai tradicionālo tautas mākslu, amatniecību, arī iegūt jaunas zināšanas, mēģināt kaut ko darināt savām rokām," stāsta Latvijas Nacionālā kultūras centra tautas lietišķās mākslas eksperte Linda Rubena. Braucot pa Latviju, viņa dzirdējusi stāstus, kā no dažiem cilvēkiem izveidojas interesentu grupa, kura izmanto līdz tam tukšas telpas, kā labiekārto vidi.

"Citiem Latvijā iesaku apmeklēt Drabešu Amatu māju, kas dažos gados attīstījusies. Tur dara brīnumu lietas, interese par to ir liela. Līgatnē arī malači, Amatu mājā strādā meistari, kuri arodus nodod jaunajai paaudzei," pastāsta eksperte un uzsver, ka amatu mājas darbība ir atkarīga no vietējo cilvēku aktivitātes un pašvaldības atbalsta. "Ja pašvaldībā saprot, ka tāda vieta ir vajadzīga, to finansiāli atbalsta, tad tā pamazām arī attīstās," atgādina Linda Rubena, piebilstot, ka katrā pašvaldībā, kur ir amatu mājas, to darbībai ir rasts savs organizatorisks risinājums. Dažviet tās organizē biedrības, citur pašvaldības algo vadītājus, ir vadītāji, kuri saņem valsts mērķdotāciju, jo reizē vada arī tautas mākslas studiju.

"Nevar teikt, ka interese par senajiem arodiem būtu īpaši palielinājusies, bet iespēja mācīties ir pieejamāka. Studijas darbojas kopā ar amatu mājām, telpas ir plašākas un iespēju vairāk. Ja amatu māja nav tikai kastīte, tā dod pienesumu vietai. Ar projektiem tiek piesaistīts finansējums, rīkoti pasākumi, kursi, arī uzņemti tūristi, tā ir iespēja amatniekiem ne tikai rādīt prasmes un mācīt, bet arī pārdot savus darbus," viedokli pauž Linda Rubena un atgādina, ka amatu māja ir iespēja satikt līdzīgi domājošus kā interešu klubā, tā ir mūžizglītība, jo jebkurā vecumā var ko jaunu apgūt.

LAIKRAKSTS "DRUVA" NOVADU ATTĪSTĪBAI! Materiāls sagatavots ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Te viss notiek

SARMĪTE FELDMANE

Prot iedrošināt un iedvesmot

Drabešu Amatu mājas veidotāji, uzturētāji un attīstītāji ir cēsnieki Inese un Andris Rozes un viņu biedrība "KasTe".

Sākums ir gana praktisks - abi dziedāja folkloras kopā, vajadzēja tērpus, tie dārgi, tāpēc nolēma darināt paši. Inese iemācījās aust, Andris gatavot rotas. "Paši tālu netikām, meklējām meistaru padomu," saka Inese un stāsta, ka meklēta vieta, kur darboties un aicināt arī citus, šo ideju atbalstījusi Amatas novada dome.

"Kad ienācām, cik tā bija liela istaba," Amatu mājas telpā atmiņās kavējas Inese un uzsver, ka toreiz bija vienas stelles, tagad deviņas. "Tā vieta kaut kā jānosauc, kāpēc ne Amatu māja. Ja ir māja, tad tajā vieta dažādiem cilvēkiem. Atkarīgs, kas vadītājiem izdodas, vai pašvaldība atbalsta, vai notic idejai. Pirmajā gadā iesaistās pāris cilvēku, nākamajā vēl daži. Vajadzīga neatlaidība un laiks, lai ieinteresētu," pārdomās dalās Andris Roze.

Inese un Andris atzīst, ka biedrība organizatoriski var uzturēt Amatu māju, bet nu jau apjoms par lielu, taču ne tāds, lai varētu algot darbinieku. Vadītājiem par darbu un par materiāliem maksā dalībnieki. "Puse nodarbībās ir cēsnieki, brauc arī no Valmieras, Limbažiem, pat Rīgas. Aizvien vairāk ir administratīvā darba. Īstenojam un iesaistāmies projektos, lai gādātu nepieciešamo - virpu, krāsni keramikai, stelles. Darbs ir ievilcis, viss attīstās, nav viegli tikt galā. Cita algota darba mums nav," stāsta Inese.

Andris pats iemācījies gatavot kokles, nu māca citiem, regulāri tiek rīkotas kokļu darbnīcas. Andris smej, ka līdz 150. audzēknim skaitījis, vairs ne. "Nodarbības ir gan tradicionālās kultūras jomās, gan mācām to, kas tobrīd cilvēkus interesē," bilst Inese un atklāj, ka patlaban interese ir par tekstilmozaīkām.

Mācās pati un māca citus

Cēsniece Inese Jansone Drabešu Amatu mājā ieradās, lai mācītos aust. Pati ādas apstrādes meistare, rokdarbniece, gribēja apgūt ko jaunu. "Tas ir sarežģīti un fiziski smagi," atzīst Inese un piebilst, ka aizvien viņai daudz nezināmā. Inese noaudusi grīdceliņu, brunčus, apmetni.

Bija laiks, kad Inese mēģināja izdzīvot ar amatniecību. "Pašam ražot un tirgot ir ļoti grūti," pārliecinājusies Inese. Pašmācībā iemācījās filcēt, to tagad māca citiem. Inese atzīst, ka līdz mēteļiem nav tikusi, bet safilcēt smalku zīdu tikai mēģinājusi. "Nāk dažādu vecumu cilvēki, daži vēlas pagatavot ādas zābaciņus, pastalas, labprāt pamācu," bilst amatniece. Amatu mājā viņa mācās spēlēt kokli, apguvusi laša ādas apstrādi. Viņa arī šuj lelles un smej, ka tad, kad nodarbībā cep pīrādziņus vai maizi, nevar nepiedalīties.

"Amatu māja ievelk, gribas aizvien ko jaunu. Te ir miers, harmonija, visi kaut ko dara, pamāca cits citu," saka Inese un piebilst, ka apgūt gribas daudz, diemžēl ne visam var atrast laiku. Inese atklāj, ka labprāt gribētu apgūt tekstilmozaīku, stikla apgleznošanu. ❑

■IDEJAS AUTORI UN SAIMNIEKI. Inese un Andris Rozes izveidoja un attīsta Drabešu Amatu māju, kurā šosezon var apgūt desmit dažādus amatus.

■AMATNIECE. Lai gan filcēšana un citas nodarbes Inesei Jansonei ir tikai vaļasprieks, viņa tam velta daudz laika un savas prasmes nodod citiem.

Foto: MARTA MARTINSONE-KAŠA

DRABEŠU AMATU MĀJĀ VAR APGŪT:

- aušanu,
- keramiku,
- filcēšanu,
- kokļu izgatavošanu,
- ādas apstrādi,
- adīšanu,
- celošanu,
- tekstilmozaīkas,
- stikla apgleznošanu,
- seno mūzikas instrumentu spēli.

Katrai kāds noslēpums

SARMĪTE FELDMANE,
teksts un foto

Jau pierasts, ka vairākus vakarus nedēļā Vaives Amatu mājas logos deg gaisma. Aizvadītajā ceturtdienā kopā bija sanākušas sievas, lai redzētu, kā Rudīte Klāva cep pildītas ruletes. "Vienmēr no otra kaut ko varam iemācīties. Katrā padomu žurnālā ir tas viens teikums, kas noder," saka Vita Važa.

Rudīte sagādājusi nepieciešamos produktos, rāda un stāsta, ko un kā viņa dara. Un visu laiku sievas sarunājas gan par ruletes cepšanu, gan savu un citu pieredzi. No malas klausoties, arī var daudz uzzināt. "Mamma cepa ruletes, viņa recepti dabūja no citas saimnieces. Viņa olu kūla kopā, bļodu lika karstā un aukstā ūdenī, mocījās, tad sāka kult baltumu un dzeltenumu atsevišķi un cukuru likt klāt baltumam," stāsta Rudīte. Antra Drava savukārt dzirdējusi, ka dažkārt liekot klāt arī kartupeļu cieti. Tad kundzes padalās pieredzē, kad kura tikko izcepto ruleti sarullē. Vēl pārspriež, vai cepeškrāsns ventilators nav pie vainas, ka rulete lūst, un citas nianses.

"Šoruden uz nodarbībām ir mazāk cilvēku un ir ērtāk saimniekot. Pavasarī virtuvē nevarēja apgriezties," stāsta Rudīte Klāva, bet Lāsma Dene, kura kā tautas nama vadītāja ir atbildīga arī par Amatu mājas darbību, piebilst, ka kulinārijas nodarbību saturu izdomā dalībnieces pašas, pieaicina gan pazīstamus pavārus un konditorus, gan cita citai kaut ko iemāca.

Amatu māja patlaban īsteno vairākus projektus - top Vaives tautas tērpa blūzes, tiek pētītas rudzu maizes cepšanas tehnoloģijas un receptes, uzklausīta pieredze un iepazīta maizes cepšana pie meistariem vēsturiskā Cēsu rajona vairākos pagastos. "Blūzes šūšana ir tiešām sarežģīta. Mācāmies," saka Vita Važa un atzīst, ka iespēja, ko piedāvā Amatu māja, ir ļoti noderīga. "Tās ir jaunas zināšanas, prasmes, laiks kopā ar cilvēkiem, ar kuriem ir vienādas intereses," pārdomās dalās Rudīte Klāva.

Regulāri Amatu mājā notiek aušanas, izšūšanas, būs arī šūšanas nodarbības. "Vēl būs pērļošana, sveču liešana, Ziemassvētku rotājumu gatavošana, ziepju vārīšana un gan jau vēl daudz kas cits. Ideju netrūkst. Svarīgi, ka cilvēki grib nākt kopā, mācīties, pilnveidoties. Un Amatu māja to piedāvā," saka Lāsma Dene. ❑

■TOP KĀRUMS. Vaives Amatu mājā tūlīt cepeškrāsnī tiks ielaista saldā rulete. Kopīgi gatavojot, Lāsma Dene (no kreisās), Rudīte Klāva, Vita Važa, Antra Drava gan iemācās ko jaunu, gan pilnveido savas prasmes.

LAIKRAKSTS "DRUVA" NOVADU ATTĪSTĪBAI! Materiāls sagatavots ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.